

ΦELIA

List z Ameriky zmenil naše životy. Poštár mi ho podával, Lakoby išlo o vzácny drahokam. Tvrdil, že pokiaľ mu pamäť siaha, nespomína si, že by niekto iný v neveľkej dedine Kilcross v grófstve Donegal na severozápadnej špičke Írska dostal podobný list, ba dokonca sám nikdy nedoručil čosi také vzácne. Zabral do pedálov a cestou od našej chalúčky si veselo pískal. No ja som zostala stáť vo dverách s obálkou v rukách. Zdobil ju žiarivý pás známok a pripomínala mi pestrofarebného vtáka.

Nemala som čas prezrieť si ju. Zozadu ku mne podišla mama a nazrela mi cez plece. Inštinktívne som sa od nej odťahla. Drsne mi vytrhla list z rúk a premerala si ho chamtivými očami.

„Je adresovaný mne,“ vyhlásila a vyčítavo na mňa pozrela. „Mala si mi ho ihneď priniesť a nie tu stáť ako socha. Si úplne zbytočná!“

Sledovala som, ako sa vzdáľuje chodbou, a rovnako ako inokedy som sa neubránila úvahám, ako môže taká drobná žena vystupovať tak energicky a rázne. Nebola o nič vyššia než ja, ale keď som si ju v mysli predstavovala, týčila sa nado mnou, ako keď som bola dieťa. Len čo mama zmizla v kuchy-

ni, vybehla som von. Obehla som zadnú časť chalúčky a ponáhľala som sa cez polia na svoje obľúbené miesto – ku skupinke vybielených hladkých skál, ktoré vytvárali kruh pod starodávnym dubom. Dovidela som odtiaľ až na šírý Atlantický oceán. Sadla som si na jednu z nich a lapala som dych. Zachvela som sa a náhle som si uvedomila, že ma na pokožke štípe zimný vzduch. Chodievala som sem od raného detstva, aby som utiekla pred matkiným hnevom. Ako dieťa som si tu šla často vyplakať oči zo sebalútosti a bola som presvedčená, že práve pre moje slzy sú tieto skaly tak dočista vymyté. V osemnástich som už neplakávala ako kedysi, no bolesť v srdci pretrvávala.

Narodila som sa ako dvojča. Môj braček, ktorý prišiel na svet prvý, žil iba dve minúty po narodení. Mama si vzala do hlavy, že som podhodené dieťa, ktoré jej víly nanútili namiesto ukradnutého bračka. V našej časti Írska sú podobné príbehy o deťoch víl bežné. Dedinčania sa nazdávali, že matka uverila tejto predstave kvôli stresu z pôrodu a že časom ju prekoná. No nik jej ju nedokázal vyhovoriť. Vždy sa ku mne správala podozrievavo a niekedy aj s odporom. Poznala som jej dôvody, ale nemohli zmierniť bolesť z jej odmietania.

Keby môj braček prežil, pracoval by s ockom na farme. Tak to u nás v Írsku chodievalo. Otcovia učili synov riadiť farmy, aby sa ich, aspoň tí najstarší, ujali, keď zomrú. Matky zasa vzdelávali dcéry v domácich prácach – učili ich variť, upratavať, prať a vychovávať deti, aby boli, aspoň tie mladšie, dobre pripravené na manželstvo. Bohužiaľ, najstaršej dcére pripadla úloha zostať a starať sa o otca a bratov po smrti matky a odchode zvyšku rodiny.

Ako staršia dcéra by mala byť moja sestra Nora, ktorá sa narodila dva roky predou mnou, odsúdená zostať po maminej smrti doma, ale to by mama nikdy nedopustila. Vysnívala si, že Nora sa raz vydá za boháča, a tak nepotrebuje vedieť, ako sa starať o domácnosť. Ja som teda na našej farme zaujala úlohu syna; otec potreboval pomoc a mama mi odmietala dovoliť, aby som sa jej plietla pod nohy v kuchyni.

Na druhej strane tráviť čas sama s ockom bolo jediné, čo ma na mojom živote tešilo. Každé ráno, skôr ako vyšlo slnko, sme sa vydali na polia. Akoby sme sa riadili nejakou tichou dohodou – nepotrebovali sme si vymeniť nijaké slová, len sme sa pustili do práce. Obrábanie kamenitej pôdy v grófstve Donegal si vyžadovalo vytrvalosť, ktorá sa často rodila zo zúfalstva. Rovnako ako jeho otec sa ocko naučil prežiť na tejto nemilosrdnej zemi z ruky do úst. Mali sme štyri dojnú kravy, čo bolo samo osebe v okolí Kilcrossu rarita, sliepky a pár odolných oviec. Pestovali sme zemiaky a obilie a sušili rašelinu z neďalekého močiara, ktorou sme si kúrili. Mojou úlohou bolo dojiť kravy, zbierať vajcia a zachraňovať ovce, ktoré sa z času na čas zatúlali príďaleko do hôr. Keby som nechoďila do školy, s radosťou by som zostala vonku celý deň i noc a užívala by som si ockovu pokojnú spoločnosť.

Dokonca aj vtedy, keď pršalo, som rada trávila čas vonku. A v Donegale pršalo často. Dážď zmýval zelené hory a uhašal smäd pôdy. Niekedy padal v podobe jemnej hmly, ktorá ma hladkala po tvári, inokedy v kvapkách ostrých ako úlomky skla a občas v neúprosných vlnách poháňaných krutým vetrom. Vívala som dážď vo všetkých podobách, obracala som tvár k oblohe, aby ma mohol pokrstiť. A keď do-

pršalo, dychtivo som vyčkávala na nádhernú dúhu, kým sa preklenie cez nebesá.

Keď som dovŕšila sedem rokov, ocko ma zaviedol do dediny Kilcross na prvé sväté prijímanie. Kilcross sa dá len ťažko nazvať dedinou. Leží na križovatke s miestnou krčmou na jednom rohu a malými potravinami na druhom a tvorí ho asi tucet domov, v ktorých prebýva lekár, veterinár a hŕstka starých dievok. Väčšina obyvateľov Kilcrossu totiž žije vo farmárskych domoch alebo chalúpkach ako my a tie sú roztrúsené po celom vidieku.

Kostol v Kilcrosse na okraji dediny je najväčšou budovou a vežičku môžete vidieť zo vzdialenosti niekoľkých kilometrov. Vedľa neho stojí škola a dom kňaza. Otec McGinty, miestny farár, nízky zhrbený muž, tu už roky pôsobí ako sudca aj porotca, čo sa týka morálky jeho stáda. Má hlas ako hrom a vďaka nemu sa v dedine bojí Boha každý muž, žena i dieťa. Keď som vtedy vošla do kostola v šatách na sväté prijímanie z druhej ruky, pohrozil mi prstom.

„Vidím, že do domu Pána zavítalo podhodené dieťa a pýta si milosť,“ skríkol, „ale náš Pán ti ju udelí, iba ak ho presvedčíš, že si hodná jeho zľutovania. Dosiachlo si vek múdrosti, dievčatko, a odteraz ti budú hriechy padať na tvoju hlavu. Bude to tvoja chyba, ak upadneš do nemilosti. A vieš, čo sa stane potom?“

„Pôjdem do pekla, otče,“ zašepkala som.

Ocko mlčal, ale objal ma jednou rukou, akoby sa ma snažil ochrániť pred kňazovým hnevom. Po prvom svätom prijímaní som chodila na omšu každú nedeľu a v deň povinnej omše. Spovedala som sa každý týždeň, aby som presvedčila Boha aj otca McGintyho o mojej vrodenej добрote.

No stávalo sa, že niekedy ma v detstve ovládla vzdorovitosť a lákalo ma robiť zlé veci, ktorých by sa azda dopúšťalo podhodnené dieťa. Snívalo sa mi, že som mame vzala obľúbené taniere z príborníka a rozbila ich; že som uhasila horiacu rašelinu, keď sa nik nepozeral; že som naliala petrolej do maselnice a pokazila mlieko, a keď ma s tým mama konfrontovala, pokrčila som plecami a opýtala sa: Čo iné si čakala od podhodneného dieťaťa? Vďaka týmto predstavám som dokázala aspoň na chvíľu zničiť svoju bezmocnosť, ale vedela som, že by som sa neodvážila naplniť ich. Mama na mňa bola už beztak prísna, a keby som čosi také vyviedla, vyhodila by ma z domu. Preto zostali iba v mojej hlave.

Boli však časy, keď som premýšľala, či mama nemá pravdu, že som zlá víla. Už odmalička som dokázala často predvídať udalosti, ešte kým sa stali. Niekedy som sa mýlila, ale s postupom času som toľkokrát uhádla, čo sa udeje, až som si uvedomila, že to nemôže byť náhoda. Môj dar ničím nepripomínal staré bosorky z dediny, ktoré mama často navštevovala, aby jej prečítali budúcnosť z čajových lístkov. Toto bolo oveľa dômyselnejšie a stávalo sa to len raz za čas. Tušila som, kedy dedinčana postihne nešťastie alebo kedy niekomu vojde do cesty šťastena. Nikdy som túto schopnosť pred nikým nespomenula – všetkým by som bola iba na smiech.

Aj keď mi to ocko nehovoril často, vedela som, že ma ľúbi. Na rozdiel od matky. Tá zbožňovala moju sestru Noru a ku mne sa prinajlepšom správala ako k prebytočnému členovi rodiny a prinajhoršom ako k bremenu.

„Panenka Mária,“ horekovala donekonečna, „netuším, pre aký hriech z minulosti som si zaslúžila, že ma v živote takto trestáš.“

Moje koktanie situácii vôbec nepomáhalo. Túto rečovú chybu som nadobudla krátko nato, ako som začala hovoriť, a odvtedy sa ma držala. Zajakávala som sa ešte viac, keď som bola nervózna, a najnápadnejšie vtedy, keď na mňa mama kričala. Vyskúšala som všetko, aby som koktanie potlačila, ale bez úspechu. Po čase som si uvedomila, že jedinou možnosťou je obmedziť rozprávanie.

Ako som dospievala, našla som útočisko v knihách. Riaditeľka miestnej školy slečna Faganová, mladá žena z Belfastu, si ma oblúbila a prinášala mi knihy z mestskej knižnice v Donegale. „Si múdre dievča, Delia,“ chválila ma. „Zaslúžiš si viac vzdelania, ako ti môže poskytnúť táto maličká škola.“

Knihy ma vždy tešili. Stali sa mojimi kamarátmi a hľadala som v nich útechu počas dlhých zimných večerov, keď cez škáry v okne hvízdal vietor a po streche bubnoval dážď. Sedávala som na svojej malej posteli v chladnom podkroví, držala som sviečku a hltala jednu stránku za druhou.

V priebehu rokov nahradilo moje sny o otvorenej rebélii čosi rafinovanejšie. Začali ma tešiť nové slová, ktoré som sa učila z kníh – a bola to radosť nielen z nadobudnutia nových znalostí, ale aj z toho, že som sa nimi odlišovala od zvyšku rodiny. Slovo „podvodníčka“ začínalo naberať pomaly, ale isto nový pozitívny význam. V knihách, ktoré som mala najradšej, sa ľudia vydávali na plavbu do neznámych miest v honbe za dobrodružstvom, novými objavmi a niekedy aj láskou. Keď bolo pekné počasie, sedávala som medzi svojimi skalami a vyzerala som na ďaleký Atlantik, stratená v predstavách o bujných džungliach, horúcich púšťach, morom obmývaných ostrovoch a preplnených mestách, ktoré sa za ním ur-

číte skrývajú. Také miesta sú na míle vzdialené mojej malej dedinke v Donegale a ešte vzdialenejšie môjmu bezútešnému domovu. Túžila som ich vidieť.

Ako som teraz sedela na skale a pozerala na more, ktoré sa prevaľovalo vo vlnách so sivou a bielou penou, začula som za sebou zvuk. Otočila som sa a v diaľke som uvidela ocka, jeho vysokú vychudnutú postavu krčiacu sa proti náporu vetra. Vliekol sa k chalúpke a v každej ruke niesol vedro s rašelinou na založenie ohňa. Keď som bola malá, rozbehla som sa k nemu, aby som ho privítala. Prikyvoval mi, keď som popri ňom pobežovala, pridržala rúčku vedra a snažila sa udržať krok s jeho dlhými nohami. Zvykla som si na jeho ticho. Niekedy som uvažovala, či nerád rozpráva, lebo vyrastal v írskej rodine a stále mu nie je príjemné hovoriť po anglicky. Raz som ho požiadala, aby ma naučil írčinu, ale pokrútil hlavou. „Bola by ti nanič,“ odvetil. „Tejto krajine vládnu Angličania, a preto budeš potrebovať ich reč.“

Podišla som k nemu, vzala som jedno z vedier a zladila som s ním krok, stratená vo vlastných myšlienkach. Vtom som si spomenula na list z Ameriky a zrýchlila som. Aké tajomstvá asi ukrýva? Prinesie nám šťastie? No keď som zatlačila na dvere chalúpky, vedela som, že aj keby nám mal ten list priniesť šťastie, určite nie je určené mne.

NORA

List ležal na kuchynskom stole ako chutná zakázaná maškrta. Mama ho odmietala otvoriť, kým sa ocko nevráti na olovrant.

„Ach, mami, prečo mi nedovoliš nahliadnuť doň? Len doň nakuknem. Odtrhnem iba rožtek. Neotvorím ho úplne,“ prosíkala som.

No mama neustúpila. Sedela a pozerala na mňa, ako keď sa mačka hrá s myšou. „Počkáme, kým príde tvoj otec. Niečo také dôležité ako list z Ameriky by mala otvoriť hlava rodiny.“

V mysli som prevrátila oči. Hlava rodiny, no jasné. Kedy inokedy dala tomu chudákovi priestor vyjadriť sa k niečomu v domácnosti? Nie, mama mala rada veci po svojom a ocko nikdy nedostal príležitosť zapojiť sa.

No prečo ma teraz trýzni a zjavne si to užíva, tomu som vôbec nerozumela. Zvyčajne mi stačilo iba naznačiť, že chcem toto či tamto, a ona sa šla pretrhnúť, len aby mi to dala. Veď som bola, koniec koncov, jej obľúbená dcéra. Mama sa ani netajila tým, že moja sestra Delia sa o seba musí postarať sama.

Keď sme boli s Deliou mladšie, rady sme sa spolu hrávali. Bola drobná a krehká, mala svetlé vlasy a sivé oči, a niekedy mi napadlo, že mama musí mať pravdu, lebo naozaj pripomí-

nala malú vílu. Hoci nás delili iba dva roky, o veľa som ju prevyšovala, bola som silnejšia a vlasy som mala tmavé ako rašelina. Tešilo ma, že mám sestričku, ktorá mi robí spoločnosť. No len čo sme trochu dospeli, veci sa zmenili. Mama robila všetko preto, aby nás rozdelila. Ťahala ma do domu a Deliu odháňala von ako nevítaného suseda. Nikdy som naozaj nepochopila, prečo Deliu nemá rada, ale ani som sa jej nikdy nezastala. Bála som sa, že keby som to urobila, mama by sa obrátila aj proti mne, a mne sa páčilo, ako ma rozmaznávala. Okrem toho som na Deliu žiarlila kvôli ockovi. Každý deň sa s ním celé hodiny ponevierala po farme a iba z pohľadov, ktoré si vymieňali, bolo jasné, že sú si veľmi blízki. Ocko bol ku mne vždy milý, ale vedela som, že si viac rozumie s Deliou.

Často som si želala, aby sa veci mali inak. Vždy keď som zazrela iné dievčatá, ako sa smejú so sestrami a delia sa s nimi o tajomstvá, priala som si, aby sme im boli s Deliou podobnejšie. Bola by obrovská psina, keby sme sa spolu mohli chichotať na chlapcoch z dediny. No našu Deliu niečo také ako chlapi vôbec nezaujímalo. Vždy blúdila kdesi po poliach a snívala o bohviečom alebo sedávala s nosom zaboreným v knihe. Pomaly som začínala súhlasiť s mamou, že je naničhodné decko, ktoré nikdy nebude za nič stáť.

Ocko prišiel konečne domov. Vošiel do kuchyne a zohol hlavu, aby nenarazil do nízkej zárubne. Podišiel ku kozubu a položil na piecku dve vedrá rašeliny. Poobzeral sa po miestnosti, všimol si mňa a mamu, a potom vrhol pohľad na stôl.

„Kde je olovrant?“ opýtal sa.

Mama vzdychla. Podľa toho, ako spustila plecيا, som si uvedomila, že z nej trochu vyprchalo nadšenie z listu. Pre-

mýšľala som, či znovu uvažuje, že urobila chybu, keď si vzala ocka. Často mi to opakovala, najmä keď sa mi pokúšala vstiepiť, že mám pri výbere manžela mieriť vysoko.

„Neurob tú istú chybu ako ja,“ vravievala. „Nevydaj sa z lásky! Načo mi to bolo dobré? Zostala som uväznená uprostred ničoho iba s kravami a ovcami, bez tečúcej vody a latríny. Hanbila by som sa, keby moji kamaráti zo školy vedeli, ako si nažívam. Čo sa týka krásy, v škole som nemala konkurenciu. Všetci hovorili, že sa jedného dňa vydám za milostpána. Neskonči ako ja, dievčatko moje.“

Vzhladla k ockovi. „Nie tak zhurta, Peadar, olovrant bude hotový o minútku. Teraz si sadni!“ prikázala mu s úsmevom. „Prišlo obrovské prekvapenie – list až z Ameriky! Čakali sme celý deň, kým sa vrátiš domov a otvoríš ho.“

Ocko sa podozrievavo zahľadel na obálku a potom späť na mamu. „Je adresovaný tebe. Nemohla si ho jednoducho otvoriť bez týchto zbytočných neprijemností?“ zatiahol. „Či si vari zabudla čítať?“

Otec iba zriedka hovorieval s mamou takto. Vlastne zvyčajne vôbec nehovoril. Mame razom zmizol úsmev z tváre. Schmatla mu obálku z rúk a roztrhla ju, šomrúc si popod nos. Bolo mi jej trochu ľúto. Chcela urobiť veľkú ceremóniu z niečoho, čo sa vymykalo normám našich každodenných životov, no ocko ju pekne schladil.

Vytiahla z obálky tenučký list a rozložila ho. Podržala ho vo svojich drsných červených prstoch a pri čítaní nemo otvárala ústa. Keď ho dočítala, zdvihla k nám sklený pohľad, akoby sa práve stala svedkom zázraku.

„Nikdy tomu neveríte...“ spustila, potom sa odmlčala a prehrabala sa v obálke. Prevrátila ju a vypadli z nej cudzo pôsobiace bankovky.

„Matka Božia,“ vydýchla, „len sa na to pozrite!“

Najradšej by som ňou zatriasla. „Prestaneš nás už konečne napínať, mama?“ skríkla som.

Dokonca aj ocko na ňu pozrel s náhlym záujmom.

Mama si dávala na čas. Usmiala sa naňho a potom na mňa. Zhlboka sa nadýchla a konečne sa rozrečnila.

„Tento list je od manžela mojej netere. Píše, že tá chuderka zomrela na horúčky. Ach, nech je jej zem ľahká. Bola staršia než ty, ale primladá na smrť; jediné dieťa mojej najstaršej sestry a toho naničhodníka Sullivana, ktorého si vzala. Až tak som ju nepoznala, lebo Sullivan prestáhoval celú rodinu do Ameriky, keď bola Mary malá...“

Zdalo sa mi, že prasknem od zvedavosti. „Pre lásku Božiu, mama, prezradiš nám, o čo ide?“

Mama sa vystrela. „List je od pána Aidana O’Hanlona z mesta New York. Zdá sa, že bol ženatý, ako som spomínala, s mojou neterou Mary...“

Chýbalo málo a rozkričala by som sa. Mama sa pri pohľade na moju tvár ponáhľala dopovedať: „Píše, že po Mary mu zostalo malé dievčatko menom Lily. Mary ho tesne pred smrťou požiadala, aby dal poslať po jednu z jej írskych sesterníc, nech mu príde pomôcť postarať sa o dieťa. Poprosila ho, aby napísal mne, a on chce, aby sa z tej dievčiny stala Lilina guverniantka. Čo myslíte, že to znamená?“

„Znamená to u-učiteľka.“

Delia musela vojsť do kuchyne bez toho, aby sme si ju všimli. Často sa zdalo, akoby sa len tak vznášala ako duch. Zdvihli sme k nej zrak a potom sme preniesli pohľad späť na list. Mama si odkašľala a pokračovala: „A teraz pozor, prichádza tá úžasná časť. Pýta sa, či mám dcéru, ktorá by na to bola súca.“

Cítila som, ako mi v hrudi poskočilo srdce. Mohla by to byť moja šanca dostať sa preč do Ameriky? Roky som tajne dúfala, že sa mi jedného dňa naskytne takáto príležitosť. V Kilcrosse pre mňa nič nebolo a, pravdupovediac, začínala som mať pocit, že mama ma dusí. V škole som sa neučila dobre a nemala som veľa možností. No určite dokážem naučiť malé dievča niečo užitočné.

„Počkajte, kým si vypočujete toto.“ Mama ukázala na peniaze. „Pán O’Hanlon prikladá k listu peniaze na kúpu lístka do prvej triedy na lodi *Titanic*, ktorú vraj stavajú v Belfaste. Má odplávať budúci apríl.“

Mama bola úplne bez dychu, keď zdvihla čudne vyzerajúce bankovky a znovu ich triumfálne hodila na stôl. „Píše, že Mary trvala na tom, aby dievčina cestovala prvou triedou, keďže jej preukáže najväčšiu láskavosť na svete, ak sa príde postarať o jej dieťa.“ Mama stisla pery. „Ten chlap sa musí kúpať v peniazoch.“ Otočila sa ku mne. „Čo si o tom myslíš?“

Tentoraz som bola rovnako neschopná slov ako ocko. Mama určite vyberie mňa. No vtom ma prvý raz, pokiaľ mi pamäť siahala, opustilo sebavedomie. Čo ak nevyberie mňa? Čo ak vyberie namiesto mňa Deliu? Koniec koncov, vôbec sa netají, že by sa jej najradšej zbavila. Možno nebude chcieť, aby som odišla niekam ďaleko, keďže tak visí na mojej spoločnos-

ti. Zadržala som dych a napäto som čakala. Zdalo sa mi, že prešla celá večnosť.

Mama sa napokon uškrnula. „Ach, mala by si vidieť, ako sa tváriš, drahá,“ podotkla. „Čo myslíš, koho tam pošlem? Samozrejme, že nie tvoju sestru!“

Ako som vstrebávala mamine slová, všimla som si, že otec sa odvrátil k dverám. Stihla som sa otočiť práve včas, aby som zazrela Deliin chrbát miznúci na chodbe.